

Bilgiye Erişim, Paylaşım ve Bilgi Teknolojileri Alanında Etik Olmayan Davranışlar ve Sebepleri

Alper Özpınar¹

Ebru Kazaskeroğlu²

Özgün Öz³

^{1,2,3}Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, Ticaret Üniversitesi, İstanbul

¹e-posta: aozpınar@iticu.edu.tr

Özetçe

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencileri arasında elektronik ortamda bilgiye erişim ve paylaşım alanında etik olmayan davranışlar ve bunların sebeplerinin incelenmesidir. Çalışmalar göstermektedir ki etik konusu kavram olarak çok geniş bir konu olduğundan etik olmayan davranışların sebepleri de farklı farklı olmaktadır. Çalışmada bu farklılıkları ve etik anlayışı ile ilgili olarak sebep-sonuç ilişkilerini inceleyen bir örneklem anket çalışması yapılmış ve sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışma etik olmayan davranışlara yönelik bir ilişki matrisi de oluşturmuştur. Anahtar Kelimeler : Etik, bilgi paylaşımı ve kullanımı, etik olmayan davranışlar

Abstract

The aim of this study is to explore the reason and the origin of unethical computer usage of university students based on a sample from different departments of university. The basic idea behind this study is to figure out the reason for unethical behaviors of university students related with computer and information usage should be analyzed separately since the structure of these behaviors are different from each other. Findings showed that depending on the origin of the computer and information usage the reasons for unethical behaviors varies sharply. The study also developed a scale for reasons.

Keywords: Ethics, information sharing and use, unethical behaviors

1. Giriş

Günümüzde; insanların yaşamı ve teknolojiadaki değişim hızı dinamikler öyle hızlı değişmektedir ki kimi zaman insanların ve toplumun buna adapte olması bile ciddi bir zaman almaktadır. Tüm bu gelişmeleri hep bir adım geriden takip etmekte olan ve doğası gereği etkiye tepki ve düzenleme amacı ile oluşturulan kanun ve yönetmelikler daha da geriye düşmektedir. Düşünüldüğü takdirde bir kanun ve yönetmeliğin oluşması ve kabulü demokratik toplumların yasama-yürütme ve yargı sürecinden örnek bir olayın değerlendirilmesi yıllar bazında olmaktadır.

Genel yargı ve alışkanlıklar çok hızlı değişmeyip bu süreçte adapte olabilsen de, teknoloji, bilgisayar ve internet kavramlarının oluşturulduğu süreçlerde bu zaman çok uzun ve yetersiz kalmaktadır. Örneğin internet üzerinden portlar ve IP bazında yapılan bazı yanlış davranışların suç unsuru olarak değerlendirilmesi ve devlet tarafından güvence altına alınana kadar geçen sürede ya çıkış noktasındaki suç unsuru evrimleşerek daha farklı bir kapsama girmekte veya çok geniş alınan önlemler internet ve bilgisayar dünyasındaki özgürlüklerin kısıtlanması olarak sonuçlanabilmektedir. Buna en iyi örnek olarak dünyadaki bazı ülkelerde olduğu

gibi Türkiye’de çeşitli youtube.com gibi çeşitli internet sitelerine olan erişim kısıtlamaları gösterilebilmektedir.

Bu şartlar altında etik ve etik kavramların önemi bir kat daha artmakta ve toplumların kendi yargı ve değerlendirme süreçleri ile doğru kararları vermeleri beklenmektedir.

Tabii ki etik başlığı altında çok değişik branşlarda ve bilim dallarında etik kavramlarını incelemek mümkündür. Bu kavramlar genel ilkeler konusunda tutarlı olsalar da detaylar ve uygulamalar olarak mesleklerle ve konularla göre farklılıklar göstermektedir. Etik konusunun en hararetli tartışmalara konu olan bir bilim dalı olarak ilk akla gelen konu tıp ve insan sağlığı konusudur. Literatürde bu konuda çok fazla sayıda ve değişik yaklaşımlar çalışmaları mevcuttur. [1,2,3,4,5] . Özellikle tedavi yöntemleri ve süreçler konusunda söz konusu olan insan hayatı olunca kavramlar ve yaklaşımlar her zaman kanunlar ile korunmamaktadır. Bu konudaki olayların kamuoyunda buldukları yerde karar sürecinde farklı değerlendirilmelerinin yapılmasına neden olmaktadır. Kanunlar ve yönetmelikler insan hayatını ve sağlığını korumak içinde yapılmış olsalar her zaman sorulan ve sorulacak sorunların başında gelen neyi elde etmek için nelerden fedakârlık edilecek kavramı gelmektedir. En basitinden bir kişinin sağlık sorunu toplumun diğer kesimini etkiler duruma geldiğinden her şey ne kadar kanunlara ve etiğe uygun olmaktadır.

Benzer şekilde profesyonel iş yaşamı ve ticaret hayatında, özellikle serbest piyasa koşullarında ve ekonomik dalgalanmalar neticesinde kaç firma kanunlara tamamen bağlı olmalarına rağmen etik olarak davranmaktadır. Özellikle iş dünyasında rekabet ve rakipler söz konusu olduğundan etik konular hep tartışma konusu olmaktadır. Etik kavramı ile ilgili geçmişten iş hayatı ile ilgili günümüze gelen çalışmalarda hep şu sorunun cevabı aranmıştır “İş hayatında ve Profesyonel anlamda etik nedir ?” . Örneğin Harris [6] ve Bucar [7] çalışmalarında serbest girişimcilerin ekonomik alanda başarı olması için alacağı kararların etik olup olmaması konusu incelenirken Brickley [8] etik davranışların organizasyonlar içindeki yerini ve etkisini incelemiştir. Tabii ki ticaretin gereği olarak bir müşteri ve toplum tarafı her zaman olacaktır, Bond [9] ise çalışmasında kurumsal profesyonel etik ve sosyal sorumluluk gibi yine kanunların henüz takip etmediği ama toplumun değer yargılarına göre önemli olan etik anlayışını incelemiştir. Fabrikanızda çıkan bir yangın veya endüstriyel bir kazayı topluma ticari anlamda para kaybedeceğinizi bilerek duyurur musunuz yoksa sadece kanuni yükümlülüklerinizi mi yerine getirirsiniz. Dikkat edilirse konular uygulama alanına daha çok vicdani ve psikolojik odaklarda toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Çalışmalar bu anlamda kişisel haklar, özgürlükler ve psikoloji üzerinde gelişmektedir. [10]

Ayrıca ekonomik alanda para kazanmak demek eğer konuda tekel değilseniz başka birilerinin o parayı kazanamıyor olması demektir, bu yasal olsa da bu konuda ne kadar

acımasız olunabilir. Sanırım bu konuda tıp ve sağlık konusu gibi uzun yıllar sürecek ve sonuçlanamayacak gibi görünen bir tartışmanın başlangıcıdır.

Tüm bu çalışmalar göstermektedir ki etik konusunda farklı farklı yaklaşımlar mevcuttur ve olacaktır. Bu çalışmasının konusu olan elektronik ortamda bilgiye erişim ve paylaşım konusu ise tarihçesini doğası gereği elektronik gelişimlere dayamıştır. İnsanoğlu için tüm tarihi ile kıyaslandığında henüz çok yeni bir konu olan elektronik ortam beklendiği üzere elli sene gibi kısa bir sürede çok hızlı bir şekilde gelişmiş ve önümüzdeki çağların tarihini farklı bir şekilde yazılacağına habercisi olmuştur. Aslen MIT’de mühendislik ve matematik alanlarında öğretim üyesi olan Norbert Wiener, günümüzdeki bilgisayar teknolojileri konusundaki etik yaklaşımların ilk tohumlarını atmıştır.[11,12] Tabii ki Wiener’in çalışmaları 1950’lerin bir apartman büyüklüğünde ve sadece günümüzdeki sıradan bir cep telefonunun yapabileceği işlemleri yapabilen ilk bilgisayarlar için yeterli gibi görünse de gelişen teknoloji hep daha fazlasını istemiştir. Ancak özellikle siberetik ve moral-dini değerler üzerine yapmış olduğu katılımlar hala geçerliliğini korumaktadır.[13] Etik kavramının insanlar üzerinde etkili olmasından önce kültürel, moral ve dini kıstaslar insanların karar sürecinde her zaman etkili olmuştur. Bu çalışmada da etik olmayan davranışların sebebi olarak da bu konu sorgulanmıştır. Sonraki yıllarda bilgiye elektronik olarak erişimin rahatlığı ve hızı, aynı zamanda gizlilik kişisel haklar ve bilgisayar suçları hakkında çalışmalar yapılmıştır. Maner’in [14] bu çalışmalarını beş yıl sonra Moor [15] tamamen bilgisayar etiği üzerine yaptığı çalışma ile tartışmalara katılmış, tanımların ötesinde yapmış olduğu bilgisayar etiği ile ilgili açıklamaları ile bilgisayar etiğinin diğer alanlardan ne kadar farklı olduğunu göstermiştir. [16] .Sonraki yıllardaki çalışmaları ile bu konuda ciddi bir oluşum sağlamış ve insani değerlerin ve kavramların konu ile ilişkisine bir temel hazırlamıştır. [17,18]

Doğru ile yanlış arasındaki kavramların ve değerlendirme sürecinin oluşabilmesi için öncelikle bireylerin temel bir eğitim almaları ve karar verme sürecinde çoklu kriter analizi ve süreç yönetimi yapabilmeleri gerekmektedir. Çoğu zaman insanlar bu değerlendirmeleri farkında olmadan otomatik olarak yapmaktadır. Bu çalışmada örneklem grubu olarak bu süreçte daha etkin bir rol alan ve kullanan üniversite öğrencileri ele alınmıştır. Sonuçta etik olarak bilgiye erişimi ve paylaşımı en yoğun olarak kullanan kesim akademisyenler ve öğrenciler olmaktadır. Diğer günlük bilgilerin paylaşımı ve erişimini haber nitelikli olarak değerlendirmek mümkündür. Sayıları gitgide artmakta olan haber siteleri, RSS uygulamaları ve Twitter-FaceBook gibi sosyal paylaşım siteleri de bu bilgi dağıtımında önemli roller oynamaktadırlar. Öğrencilerin etik olmayan bilgisayar kullanımları hakkında literatürde çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan göze çarpanları Namlu ve Odabaşı’nın yapmış oldukları ve özellikle Bilgisayar Mühendisliği ve Bilimleri alanında eğitim alan öğrencilere yönelik “Etik Olmayan Bilgisayar Davranışları Ölçeği” , öğrencilerin bu konulara nasıl yaklaştığını ortaya koymuştur. [19] Ancak yapılan çalışmanın özellikle Bilgisayar alanında eğitim alan öğrencilere yapılmış olması işin mutfağına yönelik durumu ortaya koysa da diğer öğrenciler için bazı

anlamda çok da teknik kalan bir ölçek ortaya koyulmuştur. Özellikle son yıllarda kullanımı gittikçe artan internet üzerinden ödev ve projelerin gönderimi, eş zamanlı sınav uygulamaları, internet üzerinden uzaktan eğitim gibi konuların popülerliği diğer bilim dallarında eğitim alan öğrencilerin de konuya yaklaşımlarını öne çıkarmıştır. Teknik imkânların artması ile birlikte 90’lı yılların sonunda sadece üniversitelerde bilgisayar ile tanışma fırsatı bulan öğrenciler artık lise ve hatta ilkokul’da bilgisayar üzerinde bilinçli bir çalışma ortamı bulmaktadırlar. Jones ve diğerleri çalışmalarında Amerika’daki lise öğrencileri üzerinde etik olmayan davranışlar, internet üzerinden ödev teslimi ve paylaşımı konularını incelemişlerdir. [20] Bilginin paylaşımı, erişimi ve teslimi söz konusu olunca bu konudaki yazılımlar ve değerlendirmeleri de önemli hale gelmiştir.[21] Günümüzde öğrencilerin çeşitli nedenlerden dolayı etik olmayan davranışlar sergiledikleri çok açıktır. Ancak etik konusu bir bütün olarak aldığımızda tüm bu davranışları sergileyenleri aynı potada düşünmek yanlış olur. Bu çalışma bu farklılıkları ortaya koymak için yapılmıştır.

2. Metodoloji

2.1. Katılımcılar ve Prosedürler

Bu çalışma üniversite öğrencileri arasında elektronik olarak bilgi ve bilginin paylaşımı, erişimi konularında öncelikle etik olmayan davranışları ortaya çıkarmak, öğrencilerin konuya yaklaşımlarını ve algılarını belirlemek, önceki çalışmaların da ışığında buna sebep olan koşulları belirlemek üzerine yapılmıştır. Bu amaçla İstanbul Ticaret Üniversitesi öğrencileri arasında değişik bölümlerden 400 öğrenciye bir anket uygulanmıştır. Ankette veriler isim belirtmeden gönüllülük ilkesi üzerinden toplanmıştır. Katılımcıların mümkün olduğu kadar farklı bölümlerden seçilmiştir.

2.2. Araçlar

Ankette temel olarak öğrenciye ait yaş, cinsiyet, bölüm ve fakülte, internet kullanım amaçları, süresi gibi temel soruların yanı sıra özellikle akademik anlamda etik olmayan davranışlara ihtiyaç duymasına neden olduğu düşünülen, alt sınıflardan dersinin olup olmaması ki öğrencinin okulunun uzaması ile ilişkisinden dolayı, not ortalaması; öğrencinin genel başarı performansı ve durumu, okuduğu bölüm, aile bireylerinin anne ve babasının okuduğu bölüm ki, çalışmada etik değerlerin aile içindeki eğitim ve alınan kültürle değişeceği düşünülmektedir, sonrasında öğrencinin etik değerlere genel bakışını sorgulayan ve özellikle ödev ve proje teslimlerindeki olası etik olmayan davranışlarını saptamaya çalışan sorular bulunmaktadır.

Anketteki ikinci ve üçüncü bölümlerdeki sorular iki ana grup ve her grupta üç alt grup bulunmaktadır. İkinci bölümde öğrenciler üç ana gruptaki sorulara cevap vermektedir. Bu bölümler yazılım ve lisanslama ile ilgili temel etik değerler ki bu sorular literatürdeki veriler ile örtüşmektedir, bilgi, bilginin kullanımı ve paylaşımı konusundaki etik değerlere bakış ki özellikle bu konu ödev ve proje konularında odaklanmıştır, son olarak facebook, twitter , anlık mesajlaşma gibi sosyal paylaşım ağlarındaki etik olmayan davranışlar değerlendirilmiştir. Bu anket modelindeki amaç etik konusunun farklı farklı algılandığı ve bu algılara göre

davranışların sergilendiği üzerinedir. Değerlendirmede beş maddeli Likert ölçeği kullanılmış ve sorulara cevap olarak öğrencilerin sorulan sorunun etik olup olmadığına cevap vermeleri istenmiştir. 1 Kesinlikle Etik Değil, 2 Etik Değil, 3 Kararsız, 4: Etik, 5 Kesinlikle Etik bir davranış olarak değerlendirmişlerdir. Son bölümde ise bir önceki bölümde ana başlıkları verilen üç ana grupta öğrencileri etik olmayan davranışlara iten kaynaklar incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Değerlendirmede yine beş maddeli Likert ölçeği kullanılış ve öğrencileri etik olmayan davranışlara iten sebebin ilgisini, 1 Kesinlikle İlgisiz, 2 İlgisiz, 3 Ne ilgili ne ilgisiz, 4 İlgili ve 5 Kesinlikle İlgili olarak değerlendirmişlerdir.

2.3. Bulgular ve Analiz

2.3.1. Katılımcı Profili

Katılımcıların ağırlıklı yaş ortalaması 19 ile 22 yaşları arasında olup, %56'sı erkek, % 44'ü ise kadındır. Sınıflara göre dağılım ise sırasıyla birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar %28, %22, %30, %20 şeklindedir. Ailelerinin okuryazarlık düzeyleri ve bölümleri ile ilgili dağılımları ise Tablo 1 özetlenmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Ebeveynleri Eğitim Düzeyi

	Anne	Baba
Lise ve Öncesi	% 73,5	% 52,7
MYO ve Üniversite	% 23,1	% 38,7
Yüksek Lisans ve Doktora	% 3,3	% 8,6

Katılımcıların not ortalamaları da Tablo 2'de verilmiştir, buradaki hedeflerden birinin özellikle ödev ve sınavlar konusunda etik olmayan davranışların, not ortalaması ve alt sınıflardan dersinin olup olmaması arasındaki ilişkidir.

Tablo 2: Katılımcıların Not Ortalamaları

Snf	0-1	1-2	2.5-3	3-3.5	3.5-4	Belli Değil
1		%0,6	%0,6	%3,3	%0,6	%3,3
2		%5,5	%6,6	%5,0	%3,9	%0,6
3		%0,6	%14,4	%19,3	%5,0	%2,8
4	%0,6	%3,9	%8,3	%6,6	%6,1	%2,8

Öğrencilerin etik konusundaki bilgilendirmeleri sorusuna ise katılımcıların %9,1 bu konuda bir ders almış, %44,2 si yazılı ve görsel medyadan konu ile ilgili bilgi sahibi olmuş, % 26,2 si internet üzerinde konuyu öğrenmiş, %21.5'i ise konu hakkında bilgisi olmadığını söylemiştir.

Ödev ve projeler ile ilgili sorularda ise katılımcıların %9,4'ü daha önce elektronik olarak internette aldıkları tamamen kopya bir projeyi verdiklerini, % 10,3'i aldıktan sonra değiştirdiklerini ama kaynakçada yazmadıklarını, % 33,6'sı kaynakçada yazarak verdiklerini geriye kalan 45,7'si kesinlikle böyle bir şey yapmadıklarını belirtmiş ancak, katılımcıların %38'i yakalanmayacaklarından emin olsalar belki fikirlerinin değişebileceğini, %8,1 kesinlikle değişeceğini, % 8'i fikirlerini değiştireceklerini belirterek aslında temel endişelerinin etik değerlerden çok yakalanma

korukusu olduğunu göstermişlerdir. Bunun üzerine bu tür davranışlar yasak olmasa sadece etik açıdan konuyu belirtmeleri gerektiği sorusuna ise %13 yine yapacağını ama yine belirtmeyeceğini, %32,9'un yapacağını ama kopya çektiğini belirteceğini, %41,2'si ise duruma ve şartlara göre karar vereceğini ancak geriye kalan 12,9'luk kısım bu durumda bile kopya çekmeyeceğini belirtmiştir. Son bölümde bu konudaki kararlarını daha çok hangi etkenlerin belirlediği konusu sorgulanmıştır. Ama rakamlardan görülen etik değerlerden çok diğer algı ve değerlerin karar verme sürecinde etkili olduğudur. Ayrıca öğrencilerin %58,5 bir yüzdesinin internet üzerinden ödev paylaşımı ve satışı yapan öncelikli siteyi bildikleri ve %20 oranında bu siteye üye oldukları görülmüştür. Hazır staj evraklarının satıldığı ve paylaşıldığı siteden %18 oranında haberdar oldukları ama ancak %5'lik kesimin üye olduğu ortaya çıkmıştır. Buda göstermektedir ki öğrencilerin yarısına yakını etik olmayan sitelerin varlığından ve daha küçük bir yüzde de olsa siteye üye olarak aktif kullanıcı. Aynı sorularda YÖK'ün Tez Veri bankasını bilinirliği %20 üyeliği ise % 5 oranında çıkmıştır.

Bölüm 2'de katılımcıların genel etik algıları hakkında sorular sorulmuş ve cevapları değerlendirilmiştir. Bu sonuçlar Tablo 3'de takip edilebilir.

Tablo 3: Katılımcıların Etik ile ilgili konulardaki fikirleri

Konunun Etik Olması 5 >>> Olmaması 1	Ort
Açık kodlu-lisans ücreti olmayan ücretsiz yazılımları kullanmak	3,66
Mp3 ve video dosyalarının internetten kendi kullanım için indirmek ve sonra silmek	3,31
Size ait olmayan bilgi ve çalışmalarını kaynak göstererek ödev ve projelerinizde kullanmak	3,30
Kendinize ait lisanslı yazılımları arkadaşlarınızla paylaşmak	3,27
Kopya çektiğini gördünüz ve emin olduğunuz bir arkadaşınızı dersin hocasına söylememek	3,21
Mp3 ve video dosyalarının internetten dağıtmak ve paylaşmak	3,08
Kendinize ait lisanslı yazılımı süresi bitmesine rağmen kullanmaya devam etmek	2,98
Sosyal paylaşım sitelerinde profil bilgilerinde eksik veya hatalı bilgi yazmak	2,93
Tanımadığınız birini ona sormadan arkadaş olarak eklemek veya mesaj göndermek	2,61
Sınav sonucunda fazla/haksız not aldığınızı bilmenize rağmen buna itiraz etmemek	2,53
Şifre ve erişim bilgilerinizi paylaşmak	2,38
Açık kaynak kodlu yazılımları doğrudan kullanarak para kazanmak ama bağış yapmamak	2,34
Lisanssız/kaçak yazılım kullanmak	2,27
Komşularınıza ait şifresiz veya şifresini kıldığınız bir kablosuz ağ bağlantısından internete bağlanmak	2,17
Forum sitelerinde gizli kimlik veya sahte hesap ile yanlış bilgiler ve yorumlarda bulunmak	2,14
Size ait olmayan bilgi ve çalışmalarını kaynak göstermeden ödev ve projelerinizde kullanmak	2,06
E-ticaret sitelerinde ürünle ilgili eksik/hatalı bilgi vermek, sanal fiyat kırımı yapmak	1,82
Resim veya video dosyasını ait olduğu kişinin onayı ve rızası olmadan komik, eğlenceli vb çeşitli sebepler için dağıtmak	1,80
Başkalarına ait proje veya ödevi kendiniz yapmış gibi teslim etmek/vermek	1,78

Başkalarına ait şifre ve erişim bilgilerini ele geçirmek ve kullanmak	1,75
Komşularınıza ait şifresiz veya şifresini kıldığınız bir kablosuz ağ bağlantısından kotayı dolduracak şekilde yüksek miktarda download yapmak	1,56

Tablo 3'den görüleceği üzere öğrencilerin etik olmadıklarını düşündükleri en önemli konu, komşularının faturasına etki edecek oradan yapılan kaçak indirme işlemi iken etik olduğunuz düşündükleri konu açık kaynak kodlu yazılımları kullanmak şeklinde çıkmıştır. Aslında elde edilen sonuçların toplumsal açıdan değerlendirdiğinizde beklenen sonuçların çıktığı görülmektedir. Açıkçası öğrenciler yakınlarından kimsenin zarar görmediği yada etkilenmediği olaylara etik açıdan daha farklı bakmaktadırlar. Özellikle kotasını doldurmayacak şekilde komşunun interneti kullanmak ona zarar vermediği sürece kotasını dolduracak şekilde olmasından daha etik olarak düşünülmekte. Bu etkileşimlerin daha detaylı sonuçlarını ise üçüncü bölümden alınan sonuçlar göstermektedir. Tablo 3'deki verilerin öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim seviyeleri ile ilgili ANOVA testine bakıldığından ise, babası yüksek lisans ve doktora yapmış olanların etik konusunda çok daha farklı bir bakış açıları olduğu ve diğerlerinden farklı yanıtlar verdikleri gözlemlenmiştir. Bu yanıtlar ödev ve projeler konusunda çok daha etik davranışlar sergilemelerine karşın komşuların internet hattını kullanmak konusunda diğerlerinde daha az etik olmadığını düşünmektedirler. Etik konusunda bilgilendirilmiş olmak ve etik değerler konusundaki ANOVA testinin sonuçları ise göstermektedir ki bu konuda ders alanlar etik konusunda diğerlerine göre çok daha doğru ve etik cevaplar vermektedirler, örneğin komşuların interneti kullanmak konusunda ortalama 1,38'lik bir ortalama ile hiç eğitim almamış olanların 1,81'lik ortalamasından ciddi bir fark yaratmaktadırlar, ancak diğer kaynaklardan bilgi alanlar ile almayanlar arasında da çok ciddi farklar olmadığı da görülmektedir.

Tablo 4, kısaca Bilgi Teknolojileri konusunda yani yazılım ve lisanslama ile ilgili olarak etik olmayan davranışların sebebi ile konusundaki etkenleri göstermektedir. (Kaçak yazılım kullanmak, mp3 indirmek ve dağıtmak, sitelerin şifrelerini paylaşmak vs vs). Tablodan da görüleceği üzere BT konusunda en önemli etken maddi ve parasal sebepler olarak görülmektedir, başka bir deyişle yeterli maddi gücü olan bireyler BT konusunda daha hassas davranabileceklerini ortaya koymaktadırlar. Ayrıca ailenin etkisinin en az olduğu da dikkati çekmektedir.

Tablo 4: BT Konusunda Etik Olmayan Davranışların Sebebi

İlgisi Yoktur 1 >>> İlgisi Vardır 5	Ortalama
Aile kaynaklıdır	1,79
Çevre ve Arkadaşların etkisi	3,36
Maddi veya parasal sebepler	3,94
Bu konuda yeterli bilgi sahibi olmamak	2,79
Kimsenin zarar görmediğine inanıyor olmak	3,25
Yakalanmayacağına inanıyor olmak	3,47
Ahlaki, dini veya moral değerlerin etkisi	2,54

Tablo 5, bilgiye erişim ve paylaşım alanında özetle daha iyi

not almak ve/veya dersi geçmek için ödev ve proje teslimleri ile ilgili olarak etik olmayan davranışların sebebi görülmektedir. Burada da en önemli etkenler çevre ve arkadaşlar olarak ortaya çıkmakta ve bir önceki grupta da görüleceği üzere kimsenin zarar göremeyeceğine olan kanı etik olmayan davranışlara neden olmaktadır.

Tablo 5: Eğitim ve Bilgi Erişimi/Paylaşımı Konusunda Etik Olmayan Davranışların Sebebi

İlgisi Yoktur 1 >>> İlgisi Vardır 5	Ortalama
Aile kaynaklıdır	2,24
Çevre ve Arkadaşların etkisi	3,28
Maddi veya parasal sebepler	2,65
Bu konuda yeterli bilgi sahibi olmamak	2,99
Kimsenin zarar görmediğine inanıyor olmak	3,19
Yakalanmayacağına inanıyor olmak	3,36
Ahlaki, dini veya moral değerlerin etkisi	2,64

Son olarak Tablo 6 özellikle sosyal paylaşım ağlarında etik olmayan davranışların nedenleri incelenmiş ve ortaya çıkan sonuçlardan, en önemli etkenler çevre ve arkadaşlar ve diğerlerinde farklı olarak sosyal paylaşım sitelerinde kimliklerin gizlenebilmesinden doğan yakalanmayacağına inanıyor olmak etik olmayan davranışlara neden olabilmektedir.

Tablo 6: Sosyal Paylaşım ağlarında bilgi erişimi/paylaşımı Konusunda Etik Olmayan Davranışların Sebebi

İlgisi Yoktur 1 >>> İlgisi Vardır 5	Ortalama
Aile kaynaklıdır	2,06
Çevre ve Arkadaşların etkisi	3,47
Maddi veya parasal sebepler	2,12
Bu konuda yeterli bilgi sahibi olmamak	2,50
Kimsenin zarar görmediğine inanıyor olmak	2,97
Yakalanmayacağına inanıyor olmak	3,17
Ahlaki, dini veya moral değerlerin etkisi	2,74

Bu tablolardaki veriler ile öğrencilerin okudukları fakülte karşılaştırıldığında yine öğrencilerin okudukları fakülteye göre etik algılarında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Anketin geneli ile ilgili Cronbach Alpha güvenilirlik testi sonuçlarına ikinci bölümdeki güvenilirlik testi sonucu 0,816, üçüncü gruptaki sorular ile ilgili güvenilirlik değeri 0,856 olarak bulunmuş ve soruların sorulma yapısının uygun olduğuna karar verilmiştir.

2.4. Önceki Çalışmaları ile Kıyaslama

Literatürdeki benzer çalışmalar genel olarak öğrencilerin etik algısı ve etiğe bakış açısından incelemelerde bulunmuşlardır. Çalışmadaki Tablo 3 Etik ile ilgili konulardaki fikirleri soruları, literatürdeki çalışmalarda Bilgisayar Bilimleri alanında öğrenim gören öğrenciler için benzer çıkmıştır. Çalışmanın temel amacı öncelikle etik olmayan davranışların

incelenmesi alanında olduğundan etik kavramı ile ilgili genel sorulara verilen benzer yanıtlar yeterli bulunmuştur. Örneğin Lisansız yazılımların kullanılması ile ilgili olarak Namlu ve Odabasi [19] makalelerinde 2.77 gibi etik olmadığı sonucu bulurken, çalışmada beşli ters skala kullanıldığından 2.27 yani yaklaşık 2.73 gibi etik olmama gibi benzer bir sonuç çıkmıştır. Ancak bölümlere göre bilgisayar yetkinliği ve bilgilerini inceleyen Akbulut ve diğerlerinin [22] çalışmasındaki cinsiyet faktörü benzer çıksa da bölümlere göre verilen yanıtlarda bazı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum en çok hukuk öğrencileri ile bilgisayar bilimleri öğrencileri arasında oluşmuştur.

3. Sonuçlar

Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bulguları özetlemek gerekirse, en önemli sonuç etik değerlerin algılanmasında bireylerin farklılıkla göstermeleri ve tüm diğer alanlarda olduğu gibi bilgi paylaşımı/erişimi ve bilgi teknolojileri konusunda tek bir etik kavramından bahsedilemeyeceğidir. Çalışmanın sonuçlarından da görüleceği üzere bireyleri etik olmayan davranışlara iten sebeplerin başında çevre ve arkadaşların etkisi gelmektedir. Diğer önemli etkenler olarak kimsenin zarar görmeyeceğine ve yakalanmayacağına olan inanç gelmektedir. Ayrıca eğitilmiş ebeveynlerin çocuklarının etik konularında daha bilinçli oldukları görülmektedir. Yine öğrencilerin okudukları bölümlere ve ebeveynlerinin eğitim seviyeleri gibi kriterlere göre etik anlayışların farklılıklar göstermektedir. Özellikle etik konusunda eğitim alan katılımcıların çok daha etkin ve bilinçli cevaplar veriyor olması, bu konudaki eğitimlerin etkisini göstermektedir.

4. Teşekkür

Anketin yapılmasında emeği geçen ve bilgilerini çekinmeden bizimle paylaşan tüm İstanbul Ticaret Üniversitesi öğrencilerine ve derslerinden zaman ayırıp bu anketi gerçekleştirmemizde yardımcı olan tüm öğretim üyelerimize teşekkür ederiz.

5. Kaynakça

- [1] Agich, G.J., "Clinical ethics: A role theoretic look", *Social Science & Medicine*, Volume 30, Issue 4, 1990, Pages 389-399
- [2] Green, J.S., Pace, N., "Ethics of clinical trials", *Anaesthesia & intensive care medicine*, Volume 7, Issue 1, 1 January 2006, Pages 5-9
- [3] Goodall, J., "Clinical ethics committees", *Medicine*, Volume 33, Issue 2, 1 February 2005, Pages 1-2
- [4] Williams, J.R., "Medical Ethics in Contemporary Clinical Practice", *Journal of the Chinese Medical Association*, Volume 68, Issue 11, November 2005, Pages 495-499
- [5] Hoffmaster, B., "The forms and limits of medical ethics", *Social Science & Medicine*, Volume 39, Issue 9, November 1994, Pages 1155-1164
- [6] Harris, J.D., Sapienza, H.J., Bowie, N.E., "Ethics and entrepreneurship", *Journal of Business Venturing*, Volume 24, Issue 5, September 2009, Pages 407-418
- [7] Bucar, B., Glas, M., Hisrich, R.D., "Ethics and entrepreneurs: An international comparative study", *Journal of Business Venturing*, Volume 18, Issue 2, March 2003, Pages 261-281
- [8] Brickley, J.A., Smith Jr. C. W., Zimmerman, J.L., "Business ethics and organizational architecture", *Journal of Banking & Finance*, Volume 26, Issue 9, September 2002, Pages 1821-1835
- [9] Bond, J., "Professional ethics and corporate social responsibility", *Process Safety and Environmental Protection*, Volume 87, Issue 3, May 2009, Pages 184-190
- [10] Ackley, S., "Individual rights and professional ethics", *Professional Psychology: Research and Practice*, Volume 3, Issue 3, Summer 1972, Pages 209-216
- [11] Wiener, N., *Cybernetics: or Control and Communication in the Animal and the Machine*, New York: Technology Press/John Wiley & Sons. 1948
- [12] Wiener, N., *The Human Use of Human Beings: Cybernetics and Society*, Boston: Houghton Mifflin; Second Edition Revised, New York, NY: Doubleday Anchor 1954. 1950
- [13] Wiener, N., *God & Golem, Inc.: A Comment on Certain Points Where Cybernetics Impinges on Religion*, Cambridge, MA: MIT Press. 1964
- [14] Maner, W., *Starter Kit in Computer Ethics*, Hyde Park, NY: Helvetia Press and the National Information and Resource Center for Teaching Philosophy, 1980
- [15] Moor, J. "What Is Computer Ethics?" *Metaphilosophy*, 1985, 16(4): 266-75.
- [16] Bynum, Terrell, "Computer and Information Ethics", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2008 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/win2008/entries/ethics-computer/>>.
- [17] Moor, J., "Towards a Theory of Privacy in the Information Age," *Computers and Society*, 1997, 27(3): 27-32.
- [18] Moor, J., "Just Consequentialism and Computing," *Ethics and Information Technology*, 1999, 1(1): 65-69.
- [19] Namlu, A.G., Odabasi, H.F., "Unethical computer using behavior scale: A study of reliability and validity on Turkish university students", *Computers & Education*, Volume 48, Issue 2, February 2007, Pages 205-215
- [20] Jones, S., Johnson-Yale, C., Millermaier, S., Pérez, F.S., "Academic work, the Internet and U.S. college students", *The Internet and Higher Education*, Volume 11, Issues 3-4, 2008, Pages 165-177
- [21] Roth, V., Ivanchenko, V., Record, N., "Evaluating student response to WeBWork, a web-based homework delivery and grading system", *Computers & Education*, Volume 50, Issue 4, May 2008, Pages 1462-1482
- [22] Akbulut, Y., Uysal, Ö., Odabasi, H., Kuzu, A., "Influence of gender, program of study and PC experience on unethical computer using behaviors of Turkish undergraduate students", *Computers & Education*, Volume 51, Issue 2, September 2008, Pages 485-492